

Valsts programma bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai 2015.gadam

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 62.panta otrā daļa paredz, ka Labklājības ministrija (turpmāk – Ministrija) izstrādā un labklājības ministrs apstiprina ikgadējo valsts programmu bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanai. (turpmāk – Valsts programma).

Valsts programma ir īstermiņa politikas plānošanas dokuments, kura mērķis ir sekmēt bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanu, kā arī īstenot mērķtiecīgus uz bērnu tiesību aizsardzību un nodrošināšanu vērstus pasākumus.

Valsts programmā ietvertu pasākumu īstenošanu nodrošina Ministrija un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija (turpmāk – Inspekcija):

- Ministrija nodrošina un administrē Valsts programmas II nodaļas 2.1 un 2.4.apakšnodaļā noteiktos pasākumus;
- Inspekcija nodrošina un administrē Valsts programmas I nodaļā, II nodaļas 2.2. un 2.3.apakšnodaļā noteiktos pasākumus.

I. ATBALSTA NODROŠINĀŠANA BĒRNA UN ĢIMENES STĀVOKĻA UZLABOŠANAI

Mērķi:

- nodrošināt personām nepieciešamo atbalstu krīzes situācijās;
- veicināt vardarbības gadījumu samazināšanos;
- uzlabot speciālistu, kuri izskata lietas, kas saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību, profesionālās zināšanas.

Uzdevumi:

- sniegt psiholoģisku atbalstu ģimenēm ar bērniem, adoptētājiem, audžuģimenēm un aizbildņiem;
- sniegt profesionālu palīdzību un atbalstu krīzes situācijā bērniem, vecākiem, izglītības iestāžu darbiniekiem, atbalsta personālam vietā, kurā uzturas bērni (klātienē);
- sekmēt vardarbības gadījumu mazināšanos un to seku novēršanu, izglītojot speciālistus;
- sniegt sociālās rehabilitācijas pasākumus vardarbību veikušām personām.

1.1. Psiholoģiskās palīdzības sniegšana

Bērna pilnvērtīgai un harmoniskai attīstībai ir nepieciešama ģimeniska vide, sapratnes un mīlestības gaisotne. Ikvienā ģimenē var rasties situācijas, kad nepieciešams informatīvs atbalsts, psiholoģiska un sociāla palīdzība, kā arī citi pakalpojumi ģimenes pilnvērtīgai funkcionēšanai. Ģimenēs, kuras uzņēmušās rūpes par bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem, nereti ir dažādas problēmas, kā arī nereti vecākiem un bērniem veidojas dažādas konfliktsituācijas. Lai veicinātu bez vecāku gādības palikušo bērnu pilnvērtīgu un harmonisku iekļaušanos ģimenēs un sniegtu atbalstu ģimenēm, kurās pastāv konflikti, ir nepieciešams nodrošināt psihologu konsultācijas.

Prakse un pieredze darbā ar audžuģimenēm, aizbildņiem un adoptētājiem ir parādījusi, ka nepieciešams turpināt nodrošināt iespēju iepriekš minētajai auditorijai piedalīties atbalsta grupās, kas ir viens no psiholoģiskās palīdzības sniegšana veidiem, tādējādi nodrošinot iespējami labāku bērnu emocionālo vajadzību nodrošinājumu.

Ņemot vērā to, ka Latvijā joprojām trūkst audžuģimeņu, ir nepieciešams finansējums gan potenciālo audžuģimeņu apmācībām, gan nepieciešams papildus apmācīt tās audžuģimenes, kuras darbojas 3 un vairāk gadus, kā to nosaka Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumi Nr.1036 „Audžuģimenes noteikumi”.

Latvijā 2013.gadā saskaņā ar bāriņtiesu sniegto statistiku par adoptētājiem ir atzītas 437 personas un katru gadu Latvijā adoptē vairāk 100 bērnus. Pēdējos gados ir vērojams adoptētāju un adoptēto bērnu skaita pieaugums. Lai nodrošinātu kvalitatīvāku adopcijas procesu un bērna tiesību aizsardzību, Ministrija 2013.gadā īstenoja pilotprojektu, kurā tika izveidoti ieteikumi adoptētāju apmācību programmai. Pamats šādu ieteikumu izstrādei bija ikdienas darbā konstatētās problēmas, strādājot ar potenciālajiem adoptētājiem. Gan bāriņtiesas, gan Ministrija ir secinājuši, ka ir ļoti svarīgi nodrošināt potenciālo adoptētāju apmācības, kas viņiem ļautu pilnīgāk izprast adoptējamo bērnu emocionālās vajadzības, jautājumus, kas saistīti ar bērna veselības aprūpi, un citiem bērnam un ģimenei kopumā svarīgiem jautājumiem. Vienlaikus patlaban Ministrija strādā pie jaunu Ministru kabineta noteikumu izstrādes, kas aizstās spēkā esošos 2006.gada 19.decembra noteikumus Nr.1037 “Adopcijas kārtība”, kuros kā viens no punktiem ir paredzēts ieviest potenciālo adoptētāju obligātu apmācību pirms statusa piešķiršanas. Līdzīgi kā tas patlaban ir audžuģimeņu jomā. Tādēļ, lai savlaicīgi sagatavotu potenciālos adoptētājus jaunajiem nosacījumiem, ir nepieciešams uzsākt apmācības jau priekšlaicīgi, lai pēc Ministru kabineta noteikumu spēkā stāšanās neaizkavētu adopcijas procesu.

Finansējums – 78 615 EUR

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2015.gada 17.marta rīkojumu Nr.24)

Rezultāti:

1. Nodrošināta iespēja saņemt vismaz 2 500 psihologu konsultācijas adoptētājiem, audžuģimenēm, aizbildņiem, viesģimenēm, ģimenēm ar bērniem krīzes situācijā (ja ir bāriņtiesas vai sociālā dienesta atzinums par nepieciešamību), bez vecāku gādības palikušiem bērniem (arī pēc pilngadības sasniegšanas līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai) un atzinumu sniegšana bāriņtiesām.
2. Izveidotas un izglītotas vismaz 15 audžuģimeņu, viesģimeņu, adoptētāju un aizbildņu ģimeņu atbalsta grupas.
3. Apmācīti 70 potenciālie audžuvecāki.
4. Īstenota audžuģimeņu zināšanu pilnveides programma, kā rezultātā ir apmācīti 100 audžuvecāki.
5. Apmācīti 70 adoptētāji – apmācības nodrošinātas šādā prioritārā secībā: potenciālajiem adoptētājiem; adoptētājiem, kuriem jau ir piešķirts adoptētāja statuss un kuru ģimenēs ir ievietoti bērni pirmsadopcijas aprūpes laikā; adoptētājiem, kuriem adopcijas process jau ir apstiprināts tiesā (stājies spēkā tiesas spriedums).

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2015.gada 17.marta rīkojumu Nr.24)

1.2. Palīdzības nodrošināšana bērnu iestādēm krīzes gadījumos

Inspekcijas Krīzes intervences komanda, kuras sastāvā ir 13 speciālisti, savu darbību (psiholoģiskas palīdzības nodrošināšanu gadījumos, kad ir gājis bojā bērns, veikts suīcīds, pēc ceļu satiksmes negadījumiem, u.c.) uzsāka 2009.gada nogalē.

2014.gada pirmajā pusgadā kopumā krīzes komanda sniedza palīdzību 5 gadījumos – kopumā sniedzot psiholoģisku palīdzību 90 bērniem, 27 pedagogiem, speciālistiem un ģimenes locekļiem. Papildus sniegtas arī profesionālas konsultācijas citiem psihologiem, kuri turpina darbu ar cietušajiem bērniem, kā arī ņemta dalība starpinstitucionālās tikšanās reizēs krīzes gadījuma risināšanā.

Balstoties uz krīzes komandas speciālistu gūto darba pieredzi, darbā tiek ietvertas arī citas palīdzības formas, ne tikai pirmās psiholoģiskās palīdzības nodrošināšana krīzes gadījumos. Nepieciešamības gadījumā bērniem tiek sniegtas arī klātienes psiholoģiskās konsultācijas, tiek nodrošinātas izglītojoša rakstura konsultācijas speciālistiem, kuri saskārušies ar krīzes gadījumu vadīšanu, kā arī tiek veikti atkārtoti krīzes komandas izbraukumi gadījumos, kad novērojamas smagas krīzes pazīmes, lai mazinātu pēctraumas stresa sindroma izraisītās sekas un cietušais saņemtu profesionālu palīdzību arī ilgtermiņā.

Krīzes komandas darbības kvalitatīvai nodrošināšanai nepieciešami papildus līdzekļi, kuros tiktu iekļautas krīzes komandas speciālistu supervīzijas, komandējuma izdevumi, sakaru pakalpojumi, lai krīzes situācijās darbu koordinētu 24 stundas diennaktī, krīzes komandas speciālistu kvalifikācijas

paaugstināšana, psihologu individuālās konsultācijas pēc smagiem traumatiskiem notikumiem.

Finansējums – 10 000 EUR

Rezultāti:

1. Sniegta operatīva profesionāla palīdzība un atbalsts krīzes situācijā bērniem, vecākiem, izglītības iestāžu darbiniekiem, atbalsta personālam, nodrošinot palīdzības saņemšanu gan iestādēs, kur uzturas bērni, gan ģimenēs 12 gadījumos.
2. Atviegloti krīzes simptomi, stabilizēts cietušo un aculiecinieku emocionālais stāvoklis, kā arī nepieciešamības gadījumā nodrošināta atkārtota palīdzības sniegšana krīzes situācijā cietušajiem.
3. Nodrošinātas bezmaksas psiholoģiskās klātienes konsultācijas krīzes situācijā iesaistītajiem bērniem.
4. Nodrošināta iespēja saņemt psiholoģiskas konsultācijas arī pa bezmaksas Bērnu un pusaudžu uzticības tālruni 116111 gan bērniem, gan speciālistiem, kuri saskārušies ar krīzes gadījumu vadīšanu.
5. Sniegti ieteikumi turpmākai darbībai situācijas uzlabošanai, sadarbojoties ar citām institūcijām, lai nodrošinātu nepieciešamo atbalstu un sociālpsiholoģisko darbu ar ģimeni.

1.3. Atbalsta pasākumi vardarbības mazināšanai

Vardarbība ir cilvēktiesību, īpaši tiesību uz dzīvi, drošību, cieņu un fizisko un garīgo integritāti vispārējs pārkāpums. Ekonomiskās situācijas dēļ krīzes situācijas un konflikti ģimenē kļūst arvien biežāki, ietekmējot gan vecāku, gan bērnu garīgo veselību. Nenodrošinot atbalstu ģimenēm šo situāciju atrisināšanai, vēl vairāk pieaugs sabiedrībai nevēlamu parādību, piemēram, noziedzība, alkoholisms, narkomānija, vardarbība pret sevi un citiem, izplatība. Vardarbības mazināšana un tās seku mazināšana ir cieši saistīta ar sabiedrības izpratni par problēmu, tās iemesliem un sekām, sabiedrības locekļu iespējām aizstāvēt savas vai citu personu tiesības, kā arī valsts pārvaldes iestāžu efektīvu darbu.

Pēc grozījumiem Bērnu tiesību aizsardzības likumā ir paplašināts speciālistu loks, kuriem būtu nepieciešams apgūt minētās speciālās zināšanas, kā arī noteikti subjekti un noteikta kārtība, kādā valsts un pašvaldību institūciju speciālisti, kuri izskata lietas, kas saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību (turpmāk – speciālists), apgūst speciālas zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, un šo zināšanu saturu.

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 10.panta pirmajā daļā noteikto bērnam ir tiesības uz tādiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību. Lai mazinātu vardarbības gadījumu skaitu, kas vērsta pret bērniem izglītības iestādēs, kā arī veicinātu iespēju saņemt savlaicīgu palīdzību no pedagogiem, atbalsta personāla

un citiem speciālistiem, jāpilnveido speciālistu zināšanas un prasmes konfliktu risināšanā.

Speciālisti, kuriem ir nepieciešamas speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, ir noteikti Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.¹ pantā, tomēr, ņemot vērā jomas specifiku un speciālistu lielo skaitu jomā, prioritārās grupas zināšanu apguvei 2015.gadā ir noteiktas izglītības iestādes vadītāji, izglītības iestādes vadītāja vietnieki audzināšanas darbā, kā arī psihologi, kuri strādā ar bērniem.

Finansējums – 28 800 EUR

Rezultāti:

1. Apmācīti vismaz 600 valsts un pašvaldību speciālisti 40 stundu apmācību programmā (no kuriem kopā ne vairāk kā 200 izglītības iestādes vadītājus, izglītības iestādes vadītāja vietniekus audzināšanas darbā, kā arī psihologus, kuri strādā ar bērniem);
2. Apmācīti vismaz 100 valsts un pašvaldību speciālisti 24 stundu apmācību programmā.

1.4. Seksuālās vardarbības risku izvērtēšanas apmācības ārpusģimenes aprūpes iestāžu, internātskolu speciālistiem

Inspekcija kā vienu no 2015.gada prioritātēm ir izvirzījusi ārpusģimenes aprūpes iestādēs ievietoto bērnu un bērnu ar īpašām vajadzībām tiesību ievērošanas novērtēšanu speciālajās internātskolās.

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 53. un 56. pantā noteikto, bērns ar īpašām vajadzībām ir bērns, kuram sakarā ar slimības, traumas vai iedzimta defekta izraisītiem orgānu sistēmas funkciju traucējumiem ir nepieciešama papildu medicīniskā, pedagoģiskā un sociālā palīdzība neatkarīgi no tā, vai likumā paredzētajā kārtībā ir noteikta invaliditāte.

Lai uzlabotu un pilnveidotu bērnu drošību speciālajās internātskolās un ārpusģimenes aprūpes iestādēs, inspekcija Valsts programmas bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai ietvaros 2014.gadā uzsāka izglītēt minēto iestāžu speciālistus par seksuālās vardarbības riskiem. Bērnu un pusaudžu uzticības tālrunī 116111 2014.gada pirmajā pusgadā sniegta palīdzība 78 zvanītājiem par seksuālās vardarbības gadījumiem, vai pazīmēm, kas par to varētu liecināt.

Uzklausot iestāžu speciālistu viedokli, par seksuālās vardarbības risku novērtēšanas apmācību saņemtas pozitīvas atsauksmes, speciālisti vērsa uzmanību uz minēto apmācību lietderību, ņemot vērā problēmas aktualitāti.

Inspekcija 2014.gada pirmajā pusgadā veica 9 padziļinātās seksuālās vardarbības risku novērtēšanas speciālajās internātskolās un ārpusģimenes aprūpes iestādēs. Izvērtējot risku novērtēšanas rezultātus secināts, ka iestāžu darbiniekiem un speciālistiem ir nepietiekama izpratne, zināšanas un prasmes seksuālās vardarbības risku identificēšanā, novērtēšanā un novēršanā. Līdz ar to

ir lietderīgi turpināt izglītot minēto iestāžu speciālistus par seksuālās vardarbības riskiem arī 2015.gadā.

Finansējums – 11 380 EUR

Rezultāts:

Seksuālās vardarbības risku izvērtēšanas apmācībās apmācīti 250 ārpusģimenes aprūpes iestāžu un internātskolu speciālisti.

1.5. Radošās darbnīcas pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogiem

Atsaucoties uz Eiropas Komisijas un *Eurydice* pētījumu “Pirmsskolas izglītība un aprūpe Eiropā: sociālās un kulturālās nevienlīdzības risināšana”, pirmsskolas izglītībā un aprūpē pozitīvi visu bērnu attīstības rezultāti un pozitīvi kompensējošie rezultāti īpaši sociāli mazaizsargāto bērnu attīstībā, ir atkarīgi no kvalitatīvas, t.i., emocionāli drošas, iejūtīgas, atbalstošas, neuzstājīgas, bet pārsvarā verbālas, stimulējošas un virzošas pedagogu un bērnu mijiedarbības. Jo vairāk tās ir, jo labāk. Šāda kvalitatīva mijiedarbība biežāk tiek novērota grupās, kurās strādā labāk izglītoti un īpaši sagatavoti aprūpes speciālisti un pedagogi (Cost, Quality & Child Outcomes Study Team, 1995; Howes & Smith, 1999; NICHD ECCN, 2002; Phillips et al., 2000).¹

Inspekcija 2014. gada pirmajā pusgadā veica 18 pārbaudes, pamatojoties uz saņemtajām sūdzībām. Izvērtējot pārbaudžu rezultātus secināts, ka pedagogiem trūkst zināšanu un prasmju bērnu pozitīvā disciplinēšanā, īpaši darbā ar bērniem ar uzvedības problēmām. Vienlaikus secināts, ka pedagogi ne vienmēr spēj identificēt vardarbībā cietušu bērnu un nepietiekami pārzina valsts un pašvaldību institūciju kompetences bērnu tiesību un interešu nodrošināšanā. Vienlaikus secināts, ka pedagogiem ir nepietiekamas prasmes risināt problēmsituācijas, t.sk. konfliktsituācijas ar bērnu vecākiem.

Lai uzlabotu un pilnveidotu bērnu tiesību un interešu nodrošināšanu pirmsskolas izglītības iestādēs, sekmētu drošas un pozitīvas vides veidošanu nepieciešams izglītot minēto iestāžu pedagogus, kuru laikā viņi iegūst teorētiskās un praktiskās zināšanas par bērnu pozitīvās disciplinēšanas metodēm, vardarbības riskiem, sadarbību ar bērnu vecākiem, valsts un pašvaldību institūcijām bērnu tiesību un interešu nodrošināšanā.

Finansējums – 8 000 EUR

Rezultāts:

Apmācīti 200 pirmsskolas izglītības iestāžu pedagogi 30 stundu apmācību programmā.

¹ http://eacea.ec.europa.eu/Education/eurydice/documents/thematic_reports/098LV.pdf

1.6. Radošās darbnīcas skolu pedagogiem par vardarbības (mobinga) cēloņiem sekām un risinājumiem skolās

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 10.panta pirmajā daļā noteikto, bērnam ir tiesības uz tādiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību. Bērnu un pusaudžu uzticības tālrunī 116111 2014.gada pirmajā pusgadā saņemta informācija par 236 emocionālās vardarbības un 99 fiziskās vardarbības gadījumiem izglītības iestādēs.

Lai mazinātu vardarbības gadījumu skaitu, kas vērsta pret bērniem izglītības iestādēs, kā arī veicinātu iespēju saņemt savlaicīgu palīdzību no pedagogiem, atbalsta personāla un citiem speciālistiem, vienlaikus ņemot vērā, ka 2014.gadā tiek realizēta pedagogu apmācība par konfliktu risināšanu skolās, ir nepieciešams turpināt pedagogu apmācības par jaunu un efektīvu darba metožu apgūšanu mobinga (vardarbība, kas izpaužas ilgstošā laika periodā) gadījumu prevencijā un risināšanā.

Finansējums – 8 000 EUR

Rezultāti:

Apmācīti 200 valsts un pašvaldību speciālisti 30 stundu apmācību programmā.

1.7. Vājdzirdīgo un nedzirdīgo bērnu un jauniešu sociālās atstumtības risku izvērtēšana

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 54.pantā noteikto bērnam ar īpašām vajadzībām ir tādas pašas tiesības uz aktīvu dzīvi, tiesības attīstīties un iegūt vispārējo un profesionālo izglītību atbilstoši savām fiziskajām un garīgajām spējām un vēlmēm, kā arī tiesības piedalīties sabiedriskajā dzīvē, kā jebkuram citam bērnam. Minētā likuma 55.panta otrajā daļā noteikts, ka valsts un pašvaldība palīdz bērnam ar īpašām vajadzībām iekļauties sabiedrībā un nodrošina viņam izglītību, veselības aprūpes un sociālos pakalpojumus atbilstoši normatīvajiem aktiem.

Iepazīstoties ar Latvijas Nedzirdīgo savienības pētījumā “Latvijas nedzirdīgie jaunieši. Statistika. Problēmpunkti.” norādītajiem datiem secināts, ka pētījuma ietvaros aptaujāti 200 jaunieši no 16 gadu vecuma, no tiem 92 bija pamatskolu skolēni no Rīgas nedzirdīgo bērnu internātpamatskolas, Valmieras vājdzirdīgo bērnu internātpamatskolas, Rīgas 51.krievu vidusskolas un Daugavpils logopēdiskās internā.² Apkopojot pētījuma rezultātus secināts, ka jauniešiem ir izteikts informācijas trūkums par iespējām iegūt profesionālo izglītību. Vajadzība pēc kvalitatīvākiem dzirdes aparātiem. Pastāv informācijas trūkums par konsultāciju saņemšanas iespējām savu spēju novērtēšanā un profesijas izvēlē. Nepietiekams profesionālās orientācijas darbs pamatskolās un

² http://www.lns.lv/public/userimages/Petijums_jauniesi_%20komentars.pdf

vidusskolās. Izteikti nepietiekamais zīmju valodas tulku nodrošinājums, kas neļauj mācīties iecerēto profesiju attiecīgā skolā.

Ņemot vērā, ka minētajā pētījumā aptaujātie bija jaunieši vecumā no 16 gadiem, secināts, ka pētījuma ietvaros netika aptaujāti bērni un jaunieši, kuri jaunāki par 16 gadiem. Savukārt problēmas, kuras norādīja aptaujātie jaunieši liecina par ilgstošām komunikācijas un integrācijas problēmām sabiedrībā, t.sk., izglītības un sociālajā sistēmā.

Ņemot vērā minēto, kā arī, lai novērtētu bērnu un jauniešu dzīves apstākļus un mācību vidi, iespējas saņemt nepieciešamo pedagogu un speciālistu atbalstu, iespējas piedalīties lēmumu pieņemšanā un līdzdarboties sabiedriskajā dzīvē, nepieciešams veikt padziļinātas vārdzirdīgo un nedzirdīgo bērnu un jauniešu izpēti internātskolās, pieaicinot atbilstošus nozares ekspertus un surdotulkus. Vienlaikus izpētes ietvaros lietderīgi aptaujāt bērnu vecākus, lai noskaidrotu viedokli par bērna tiesību nodrošināšanas iespējām pašvaldībā un izglītības iestādē.

Finansējums – 8 000 EUR

Rezultāti:

1. Veiktas 3 padziļinātās izpētes vārdzirdīgajiem un nedzirdīgajiem bērniem un jauniešiem internātskolās.
2. Izvērtēti iespējamie sociālās atstumtības riski.
3. Izstrādātas rekomendācijas izglītības iestādēm un pašvaldībām darbam ar vārdzirdīgajiem un nedzirdīgajiem bērniem un jauniešiem bērnu tiesību jomā.

1.8. Atbalsta pasākumi pašvaldību speciālistiem darbā ar riska ģimenēm

Veicot bāriņtiesu darba uzraudzības funkciju un pārbaudot bāriņtiesu lietvedībā esošās lietas, tiek konstatētas situācijas, ka bāriņtiesa un sociālais dienests ne vienmēr savlaicīgi un atbilstoši kompetencei iesaistās gadījumu risināšanā, kā arī starp minētajiem dienestiem pastāv sadarbības problēmas, kas negatīvi ietekmē ģimeņu ar bērniem, kuras nonākušas krīzes situācijā, stāvokli. Šāda speciālistu savstarpējā sadarbība ir ļoti būtiska, lai varētu kvalitatīvi īstenot Eiropas Savienības struktūrfondu 2014. – 2020.gadam ieviešanai darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” ietvaros plānoto deinstitutionalizācijas procesu. Tādēļ ir nepieciešams uzlabot un sekmēt speciālistu savstarpējo sadarbību un zināšanas, lai spētu laikus iesaistīties problēmu risināšanā un nodrošināt veiksmīgu bērnu tiesību aizsardzības prevenciju, līdz ar to maksimāli nodrošinot iespēju bērnam dzīvot bioloģiskajā ģimeniskā vidē vai pēc iespējas ātrāk nonākt ģimeniskā vidē, ja bērns nonācis ārpusģimenes aprūpē.

Vienlaikus, ņemot vērā augsto emocionālās spriedzes līmeni ikdienas darbā, lai veicinātu bāriņtiesu priekšsēdētāju un attiecīgi arī visas bāriņtiesas darba kapacitāti, nepieciešams nodrošināt supervīzijas. Ņemot vērā, ka

supervīzijas bāriņtiesu amatpersonām pašlaik netiek nodrošinātas visā Latvijas teritorijā (tikai atsevišķās pašvaldībās), Valsts programmas ietvaros 2015.gadā ir paredzēts īstenot pilotprojektu, sniedzot iespēju supervīzijas saņemt bāriņtiesu priekšsēdētājiem. Ņemot vērā arī bāriņtiesu darba specifiku, pilotprojekta ietvaros plānots analizēt supervīzijas pakalpojuma pieejamību (supervīzoru skaitu, kapacitāti un pieejamību), lai nākotnē varētu lemt par iespēju nodrošināt supervīzijas visām bāriņtiesu amatpersonām. Vienlaikus darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” specifiskā atbalsta mērķa 9.2.1. “Paaugstināt sociālo dienestu darba efektivitāti, darbinieku profesionalitāti un starpinstitucionālo sadarbību darbam ar riska situācijā esošām personām” ietvaros tiks nodrošinātas supervīzijas visiem pašvaldību sociālā dienesta un citu pašvaldības izveidoto sociālo pakalpojumu sniedzēju sociālā darba speciālistiem.

Finansējums – 14 700 EUR

Rezultāti:

1. Apmācīti 300 pašvaldību bāriņtiesu un sociālo dienestu darbinieki radošo darbnīcu “Ģimenē krīze – risini to!” ietvaros;
2. Nodrošinātas supervīzijas 145 bāriņtiesu priekšsēdētājiem vai bāriņtiesu priekšsēdētāju vietniekiem.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2015.gada 17.marta rīkojumu Nr.24)

II. INFORMATĪVIE PASĀKUMI BĒRNA UN ĢIMENES STĀVOKĻA UZLABOŠANAI

Mērķi:

- veicināt vardarbības un bērnu traumatisma gadījumu samazināšanos;
- uzlabot speciālistu, kuri izskata lietas, kas saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību, profesionālās zināšanas.

Uzdevumi:

- sniegt profesionālu palīdzību un atbalstu krīzes situācijās bērniem, vecākiem un citiem speciālistiem;
- izglītot sabiedrību par bērnu drošību un ārpusģimenes aprūpi.

2.1. Sabiedrības informēšanas kampaņa „Palīdzi bērnam izaugt!”

Sabiedrības informētība ir būtisks priekšnoteikums jebkuras politikas īstenošanai. Lai sasniegtu bērnu un ģimenes tiesību politikas mērķus, ir nepieciešams informēt sabiedrību par tādiem prioritāriem jautājumiem kā ārpusģimenes aprūpe, t.sk., audžuģimenes un adopcija. Lai to nodrošinātu,

Ministrija arī 2015.gadā turpina īstenot sabiedrības informēšanas kampaņu „Palīdzi bērnam izaugt!”, kuras ietvaros tiks popularizēta audžuģimeņu kustība un adopcija. Tāpat, lai nodrošinātu sabiedrības izglītošanu ārpusģimenes aprūpes jomā, kampaņas ietvaros plānots īpašu uzmanību vērst bāriņtiesu darba specifikai un funkcijām.

2015.gadā Ministrija jau piekto gadu sadarbībā ar Korporatīvās ilgtspējas un atbildības institūtu iniciatīvas “Ilgspējas indekss” ietvaros apbalvos statusa “Ģimenei draudzīgus komersants” ieguvējus.

Vienlaikus ir plānots aktualizēt arī Starptautisko Ģimenes dienu, kas katru gadu notiek 15.maijā. 2015.gadā Ģimenes dienas ietvaros plānots apbalvot arī statusa “Ģimenei draudzīgas atpūtas vieta” ieguvējus.

Finansējums – 37 842 EUR

Rezultāti:

1. Īstenota sabiedrības informējoša kampaņa „Palīdzi bērnam izaugt!”;
2. Apbalvoti “Ģimenei draudzīgs komersants” statusa ieguvēji;
3. Īstenots Starptautiskajai Ģimenes dienai veltīts pasākums;
4. Apbalvoti “Ģimenei draudzīgas atpūtas vieta” statusa ieguvēji

2.2. Bērnu un pusaudžu uzticības tālruna 116111 akciju cikls bērniem, vecākiem un pedagogiem

Bērnu un pusaudžu uzticības tālrunis 116111 ikdienā nodrošina psiholoģisku atbalstu bērniem un pusaudžiem, kuri nonākuši dažādās krīzes situācijās. Kā liecina Bērnu un pusaudžu uzticības tālruna 116111 2014.gada 1.pusgada dati, pēc psiholoģiskas palīdzības vērsušies 236 bērni, kuri lūguši palīdzību saistībā ar piedzīvotu emocionālu vardarbību izglītības iestādēs, savukārt – 99 gadījumos – palīdzība lūgta saistībā ar fizisku vardarbību.

Joprojām viena no aktuālākajām problēmām, ar ko bērni un pusaudži vēršas pēc palīdzības uzticības tālrunī, ir vienaudžu savstarpēja neiecietība un mobings. Ņemot vērā, ka mobings ir ļoti aktuāla tēma, par ko bieži vien bērni un pieaugušie atsakās runāt vai nesaņem savlaicīgu palīdzību, svarīgi to uzturēt un aktualizēt, lai mazinātu vardarbības gadījumu skaitu, kas vērsta pret bērniem, kā arī veicinātu iespēju saņemt palīdzību.

2015.gadā plānots rīkot trīs nedēļu ilgu akciju ciklu, kā ietvaros pirmajā daļā tiktu uzrunāti bērni, kuri ikdienā piedzīvo mobinga situācijas un kuriem nepieciešama psiholoģiska palīdzība un atbalsts. Akciju cikla otrā daļa būtu veltīta bērnu vecākiem, kuru bērnam ir nepieciešama palīdzība, savukārt trešā daļa būt vērsta uz speciālistiem, kuri ikdienā kļūst par lieciniekiem bērnu savstarpējam mobingam. Gan bērni, gan pieaugušie tiktu aicināti ziņot par vardarbības gadījumiem izglītības un aprūpes iestādēs u.c., kā arī saņemt psiholoģisku palīdzību un atbalstu. Akcijas mērķis ir uzrunāt sabiedrību, nepalikot vienaldzīgiem, gadījumos, ja bērni cieš no vardarbības.

Uzticības tālruņa speciālistu pieredze, strādājot diennakts režīmā agrāk notikušo akciju laikā, liecina, ka naktīs zvanītāju skaits salīdzinoši nav liels, taču apskatāmās problēmas – smagākas, tostarp vardarbība ģimenē, domas par pašnāvību utt. Tādēļ, ņemot vērā, ka uzticības tālrunis kopš 2015.gada marta strādā diennakts režīmā, ir nepieciešams informēt bērnu un pusaudžu auditoriju par iespējām saņemt palīdzību un atbalstu visu diennakti.

Tādēļ Inspekcija plāno izveidot sociālās reklāmas videoklipu un nodrošināt tā pārraidi televīzijas kanālos un sociālajos medijos. Klips arī tiks prezentēts bērnu un pusaudžu auditorijai izglītības un aprūpes iestādēs, lai sekmētu efektīvāku palīdzības saņemšanu un atbalsta nodrošināšanu.

Vienlaikus plānots arī izstrādāt viedtālruņu aplikāciju lietošanai *Android*, *iOS* un *Windows* operētājsistēmā, kas sniegs skaidru, vienkārši izmantojamu informāciju par palīdzības un atbalsta gūšanas iespējām, izmantojot uzticības tālruņa sniegtās iespējas, kā arī par iespējām nodot informāciju par konstatētajiem bērnu tiesību pārkāpumiem utt. Par aplikācijas pieejamību auditorija tiks informēta, sniedzot informāciju bērnu un pusaudžu vidē sociālajos medijos.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2015.gada 17.marta rīkojumu Nr.24)

Finansējums – 21 942 EUR

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2015.gada 17.marta rīkojumu Nr.24)

Rezultāti:

1. Sniegtas 200 psiholoģiskās konsultācijas vardarbības gadījumos;
2. Veicināta iespēja ziņot par vardarbības gadījumiem, kuros cieš bērni;
3. Izgatavots sociālās reklāmas videoklips par iespējām bērniem un pusaudžiem saņemt psiholoģisku palīdzību 24h diennaktī;
4. Nodrošināta videoklipa demonstrēšana televīzijā un sociālajos medijos;
5. Izgatavota viedtālruņa, kas darbojas *Android*, *iOS* un *Windows* operētājsistēmā, aplikācija;
6. Apzināti iespējamie vardarbības gadījumi un nepieciešamības gadījumā informācija par iespējamo vardarbību nodota Inspekcijas inspektoriem, sekmējot bērniem drošu dzīves vides nodrošināšanu un bērnu tiesību ievērošanu.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2015.gada 17.marta rīkojumu Nr.24)

2.3. Svītrots

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2015.gada 17.marta rīkojumu Nr.24)

2.4. Vardarbības pret bērnu prevences programmas īstenošana – Džimbas drošības programma

Centrs „Dardedze” kā nevalstiska organizācija jau 12 gadus strādā bērnu tiesību aizsardzības jomā, lai sniegtu palīdzību vardarbībā cietušiem bērniem un

viņu ģimenēm, kā arī īsteno īpašu Latvijā radītu un adaptētu izglītojoši preventīvu programmu vardarbības pret bērnu risku mazināšanai „Džimbas drošības programma”. Programmai ir dažādas sadaļas gan pirmskolas, gan sākumskolas vecuma bērniem (1. – 3.klase). Kopš 2009.gada, kad šī programma projekta ietvaros tika izveidota, to ir apguvuši ap 10 000 bērnu un ap 500 pedagogu.

Programma mērķis ir mācīt bērniem personiskās drošības iemaņas saskarsmē ar citiem cilvēkiem – pazīstamiem, svešiem, vienaudžiem vai pieaugušajiem. Programmas laikā bērni izdzīvo dažādas situācijas, kuras palīdz bērnam uzzināt, kā atpazīt bīstamas situācijas, kā tajās rīkoties, pie kā vērsties pēc palīdzības. Gan nacionālie, gan starptautiskie normatīvie akti arvien lielāku nozīmi paredz tieši prevencijai un dažādu pasākumu nepieciešamībai vardarbības novēršanai. „Džimbas drošības programmas” un tās Latvijas situācijai adaptētās veiksmīgās iestrādes ir pamats risku mazināšanai, lai bērni nekļūtu par vardarbīgas, cietsirdīgas un ļaunprātīgas rīcības upuriem, kā arī veicina bērnu pašapziņu un prasmi droši rīkoties dažādās sadzīves situācijās

Tādēļ, ievērojot Saeimā atbalstīto priekšlikumu likumā „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam” (pieņemts Saeimas otrajā lasījumā 2013.gada 7.novembrī) mērķa finansējumam „Džimbas drošības programma” finansēšanai, minētā programma iekļauta Valsts programmā. Ņemot vērā, ka likums “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam” paredz šādu aktivitāti arī 2016.gadā, 2015.gadā līgums tiks slēgts uz diviem gadiem.

Finansējums – 42 686 EUR

Rezultāts: „Džimbas drošības programmu” apguvuši 2 040 bērni.

Valsts programmas kopējais finansējums – 269 965 EUR

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2015.gada 17.marta rīkojumu Nr.24)

Bērnu un ģimenes politikas
departamenta direktore

L.Liepiņa